

Scrisoare din Paris - Modestul bătrânel - de Lucian Raicu

Gânditori, filozofi, scriitori, ignorând problema răului din lume, din om - și care nu-și merită numele; niște farsori, niște uzurpatori, niște "ne-simțiți"; și alții care o pun - problema aceasta, poate singura demnă de atenție - în centrul operei, uneori și al vieții, uneori și al acțiunii lor.

Paul Ricour - filozof multă vreme marginalizat și dușmănit, astăzi în vârstă de optzeci și cinci de ani, gânditor de nuanță (dar oare numai de nuanță?) protestantă, unul din inițiatorii creștinismului "de stânga", revine în actualitate cu o biografie-monografie, ce-i este consacrată: Paul Ricour. Le sens d'une vie, de François Dosse (Editura La Découverte, 1997).

Bună împrejurare pentru a spune câte ceva despre el.

După Jean Guilton, de nuanță catolică, de care vorbeam de curând la apariția Testamentului său filozofic, cu ale sale convingeri paradoxale, în primul rând aceea că dovada existenței lui Dumnezeu este chiar permanenta îndoială în privința aceleiași existențe, după Guilton așadar, cu al său umor virulent - mult mai austerul, mai grav ardentul Paul Ricour.

Îi privesc fotografia, e ca și cum l-aș citi. O figură de om bătrân, marcată de un soi de normalitate, asemănătoare cu a mai tuturor oamenilor bătrâni odihnindu-se pe o barcă în parc - nu neapărat în mărețul parc Luxembourg, ci într-unul din imediata vecinătate (să zicem, în micul scuar Necker, la câțiva metri de mine...) - marcată, mai ales și mai ales, de un soi de modestie umilă, dar una complet lipsită de ostentația, la unii bizar orgolioasă, a umilinței...

Modestul, nu se poate mai blând, bătrânel, aidoma celor cărora le spun bună-ziuă pe scări, în scuar sau la bistrou în vreme ce ei desfac alene un tac-o-tac și ronțăie cu o dantură deficientă o alună, bătrânelul cu cravata neglijent arborată și un costum cam boțit, genul haine de gata - este, deși nu prea are aerul, cel mai important filozof francez în viață...

Problema sa? Cam una singură - Răul. Ultima-i cărticică, apărută cu un an în urmă: Le mal. Un défi a la philosophie et a la théologie.

În vreme ce notez astea, radioul, pus încet dar distinct, anunță că în Algeria s-au petrecut iar niște lucruri abominabile, de nedescris și de neînchipuit... Răul din lume, dar și cel parcă inerent ticălosului de om. Răul de aici și de acum. Preocuparea de fiecare clipă a lui Paul Ricour. Le Mal - sfidând batjocoritor. Luând în răs filozofia, dar și teologia.

Gânditorul de nuanță creștin-protestantă, refuzând să gândească filozofic și teologic ca și cum sfidarea și bătaia de joc la adresa principiilor și a existenței divine n-ar exista...

Toate formele răului îl interesează, dar ține să distingă în perimetrul acestuia manifestări cu totul diferite: răul fatal - suferința, boala, moartea - nefiind deloc același lucru sau de aceeași natură cu cel pe care îl produc oamenii între ei, tortura, războaiele, lagărele de

exterminare, totalitarismele. Împotriva acestora din urmă filozoful n-a încetat să reacționeze și nu numai pe planul reflecției, scandalos de palide, de insuficiente, de ineficiente, dar și în practica protestului militant. Paul Ricour s-a "trezit" la realitate, una inacceptabilă și adesea sinistră, mult înaintea altora, intelectuali orbiți de utopiile revoluționare, refuzând, de pildă, ca Sartre, să condamne caracterul sinistru al sistemului polițist sovietic, al gulagului, de frică să nu cadă în capcana unei complicități cu capitalismul, imperialismul etc. A dovedit Paul Ricour că se poate reacționa la oroare, fără urmă de "complicitate" cu adversarul explicit din cealaltă tabără - și rămânând, cum a fost și este el - "om de stânga". E o nuanță aici, nu filozof de stânga, ci "om de stânga", nu e deloc același lucru... De aici numeroasele contestații și minimalizări disprețuitoare de care a tot avut parte. Sartre zicea că este "un preot care se interesează de fenomenologie"...

Sustrăgându-se unor împrejurări - și adversități - ce se înverșunau să-l minimalizeze doar pentru că nu înțelegea să "jocă jocul" - cel impus de curentul dominant al intelighenției franceze de după război -, Paul Ricour a fost "redescoperit" ca gânditor de primă mărime abia în anii '80, cam în același timp cu ceva mai vârstnicii Jankélévitch, Levinas, Guitton - și ei ca și el niște spirite filozofice independente - "recalcitrante".

Conul de umbră, lor și lui Paul Ricour - s-a arătat a fi profitabil, enigmatic-fecund. Răul există în lumea aceasta într-un fel sfidător, intolerabil, scandalos.

Dar, iată, există în lumea aceasta și o misterioasă dreptate. Dreptatea făcută celor care sfidând valul, moda, timpurile, n-au încetat să o aibă, dreptatea, de partea lor...

Lucian Raicu
ianuarie 1998